

La intervenció arqueològica d'urgència en el jaciment a l'aire lliure de la Rodona (Olot, Garrotxa)

GABRIEL ALCALDE, MONTSERRAT BUCH,
JOAQUIM MATEU, ANTONI PALOMO, MARIA SAÑA

El jaciment arqueològic de la Rodona és un assentament a l'aire lliure situat al pla d'Olot (Garrotxa), en el marge esquerre del riu Fluvià i a una alçària de 420 metres. Actualment es troba a l'interior del nucli urbà d'Olot, en una zona urbanitzada des del 1984 i que està en procés d'edificació.

Els treballs d'excavació s'hi han desenvolupat entre el 1990 i el 1992, seguint l'evolució de la urbanització i l'edificació dels solars. D'aquesta manera el treball de camp s'ha concretat en cinc actuacions d'urgència: el juliol de 1990, l'octubre de 1990 i el desembre de 1990, durant les quals es va intervenir en el solar C, els mesos de juliol, agost i setembre de 1991 amb la intervenció en els solars C i D i l'abril i maig de 1992 en els solars A i B. Aquestes campanyes d'urgència varen ser fetes per encàrrec del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya i varen rebre, a més, la col·laboració del Museu Comarcal de la Garrotxa i de la Diputació de Girona. Aquestes cinc intervencions representen un total de setanta dies de treball de camp amb un equip de persones reduït.

Després de les dues primeres intervencions, consistents la primera en una prospecció inicial del terreny i la segona en la primera campanya d'excavació d'urgència, es constatà que el jaciment de la Rodona ocupava una àrea molt considerable. Per raó de la seva gran extensió es feia molt difícil, si no impossible, plantejar una excavació en tota la superfície de l'assentament. A més, el tipus i la distribució de les restes arqueològiques conservades no feia raonable una intervenció a gran escala. Per tot això, i per raó també de la limitació dels recursos econòmics, es va creure convenient desenvolupar l'excavació del jaciment seguint l'estratègia següent, la qual permetia obtenir una bona relació entre inversió i resultats:

a) Fer un mostreig sistemàtic en tots els solars que es trobaven afectats per construccions imminents, amb una doble finalitat: d'una banda, analitzar la dinàmica estructural i funcional de l'assentament i, de l'altra, delimitar la superfície de l'ocupació o les ocupacions.

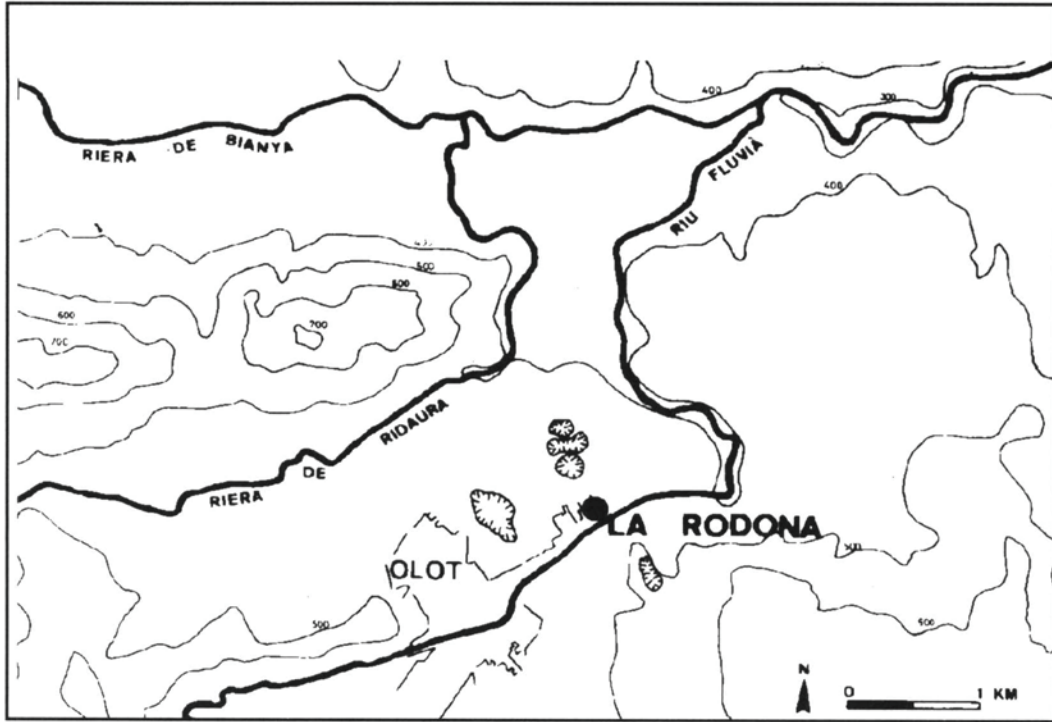

Fig. 1. Part de l'alta conca del Fluvià amb la localització del jaciment de la Rodona.

b) Fer una excavació en extensió a la zona on s'observin unes pautes significatives, tant a nivell de material arqueològic com de la presència de possibles estructures d'origen antròpic relacionables amb les restes arqueològiques.

Amb aquest objectiu es quadriculà tota l'àrea en quadrats de deu metres de costat i dins de cada un d'aquests grans quadres s'excavà un quadre d'1 x 1 metres en l'angle SE. Es va fer, per tant, un mostreig sistemàtic de manera geomètrica, seguint una retícula regular. En la prospecció s'ha excavat, doncs, una superfície d'1 metre quadrat per cada 100 metres quadrats, és a dir, l'1% de l'àrea analitzada. Això ens va permetre d'adonar-nos de la repartició, a nivell general, de les restes arqueològiques i de concretar els límits del jaciment. A partir d'aquestes dades, es va seleccionar la zona on hi havia una major concentració de restes arqueològiques (solar C) i en aquesta zona s'hi va excavar en extensió una àrea total de 170 metres quadrats.

Segons les dades obtingudes en el mostreig sistemàtic, el jaciment de la Rodona ocupa una àrea de com a mínim 300 metres de llargada i aproximadament uns 90 metres d'amplada, que limita pel costat est amb el curs del riu Fluvià. L'anàlisi del material arqueològic i la seva repartició espacial i estratigràfica, demostren que l'assentament correspon a un únic moment cronocultural, amb diverses ocupacions breus i successives durant un curt espai de temps.

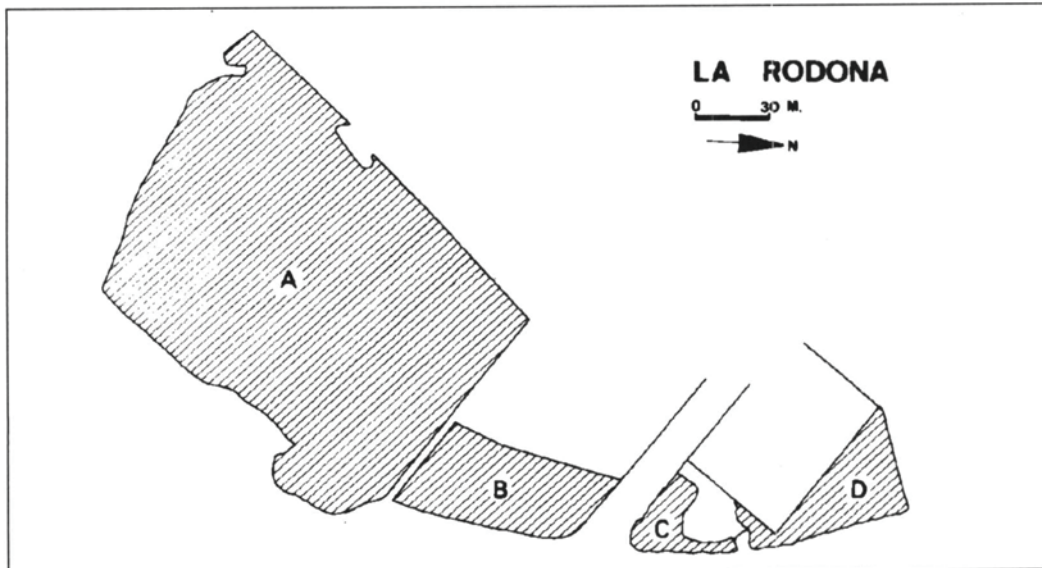

Fig. 2. La Rodona. Solar A, solar B, solar C i solar D.

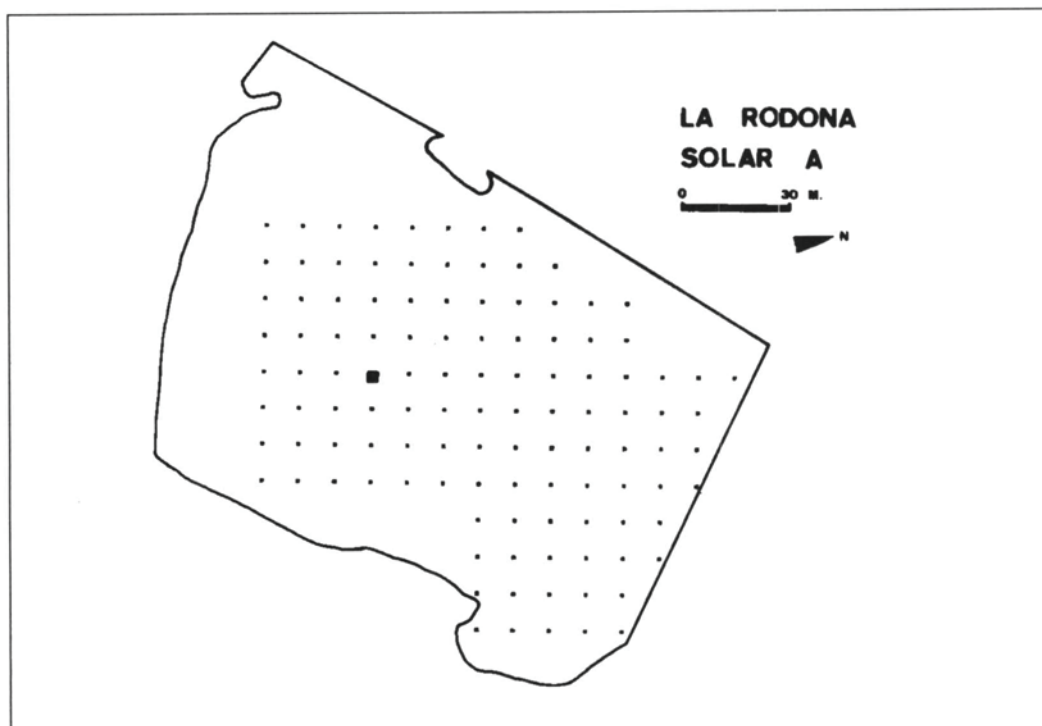

Fig. 3. Mètode de mostreig aplicat al solar A.

Les restes arqueològiques apareixen a la Rodona en un nivell de potència reduïda format per llims i argiles. Aquest nivell es troba sota un primer nivell de potència variable i arqueològicament estèril que en la seva part superior constitueix el nivell superficial del jaciment. Per sota el nivell arqueològic hi ha un nivell d'argiles, també de potència variable. Tota la seqüència estratigràfica es troba dipositada sobre una colada basàltica.

El material arqueològic recuperat durant l'excavació està constituït únicament per indústria lítica, ja que no s'hi han conservat restes faunístiques.

Pel que fa a la distribució espacial s'observen variacions en la densitat de material arqueològic. Tot i que, en general, no hi ha un nombre excessivament elevat d'efectius per metre quadrat, en tota l'àrea del jaciment hi ha petites concentracions de material, que podrien indicar la localització d'àrees on s'hi ha viscut i zones perifèriques a aquestes concentracions que contenen poc material. Un exemple d'aquesta dinàmica és el sector est del solar C on s'ha documentat una concentració, que en quatre metres quadrats passava de més de 200 coordenats a menys de deu. La poca densitat general d'efectius lítics podria indicar que es tracta d'ocupacions de curta durada.

Fins ara s'ha recuperat un total de 2.884 restes lítiques, de les quals un 75 % estan tallades en quars, un 19% en sílex i un 5% en altres roques.

L'anàlisi de les matèries primeres ha permès localitzar les fonts d'aprovisionament del quars, que es devien trobar a la riera de Riudaura, a un quilòmetre i mig de la Rodona, o en els conglomerats de les Tries, a uns cinc-cents metres del jaciment, zones on també hi ha lrida i quarsita.

La indústria lítica que apareix en el jaciment està caracteritzada per l'exploració de quars d'origen local, la qualitat del qual determina directament les diferents estratègies de talla que es poden desenvolupar. Aquest tipus de quars es fractura seguint els plans interns de debilitat, i es produeixen productes sense una morfologia clara, que tenen superfícies planes i rarament concoïdals.

El mètode de gestió del quars consisteix en l'exploració de còdols de formes esfèriques o subesfèriques, mitjançant una talla oportunista, aprofitant plans naturals o bé creats per les extraccions anteriors. Pel que fa al sílex, aquest es presenta en petits nòduls de gra fi, de formes irregulars, i en alguns casos en plaquetes de petit gruix. Sobre el sílex es desenvolupa una talla de laminetes unipolar o bé d'esclats. Els nuclis hi són presents en una proporció molt reduïda, i representen menys de l'u per cent del total de les restes lítiques.

Pel que fa referència a les categories estructurals, hi ha un predomini dels fragments (vuitanta per cent) i una baixa proporció d'esclats, làmines o laminetes (setze per cent), amb una reduïda presència de productes de talla retocats (dos per cent) i de nuclis (u per cent).

Entre els productes de talla retocats hi ha una presència majoritària de l'ordre dels simples, seguida per la dels burins i la dels abruptes.

El grup tipològic més representat és el de les rascadores, seguit pel dels denticulats, el dels burins, i després el dels raspadors i les làmines amb dors. És remarcable el fet que el nombre de burins és superior al doble del nombre de raspadors.

Els resultats de les datacions de carboni 14 fetes amb mostres reduïdes

d'uns pocs carbons localitzats en el jaciment se situen entre el 2365 + 65 BP i el 1070 + 80 BP, dates que ens indiquen que, amb tota seguretat, no corresponen a la cronologia del jaciment.

L'atribució cronocultural del jaciment arqueològic de la Rodona presenta dificultats.

En la indústria lítica predomina la talla de quars i els productes de talla retocats són molt poc nombrosos. En el NE de Catalunya es produeix durant el paleolític superior un canvi radical respecte a moments anteriors pel que fa referència a les matèries primeres tallades i el sílex s'hi troba present en proporcions elevades; aquesta tradició es perd a l'epipaleolític en què es retorna a la talla de matèries primeres locals (Soler, Terradas, Maroto i Plana, 1990). En l'estat actual de coneixements, el 75 per cent de la indústria de la Rodona tallada en quars semblava que feia difícil establir un paral·lel entre aquest jaciment i altres del paleolític superior del NE de Catalunya i l'acostava als jaciments mesolítics d'aquesta àrea (Carbonell i altres, 1985; Paz i Vila, 1988; Terradas i altres, 1992).

Tecnològicament es fa difícil la comparació de la indústria lítica de la Rodona ja que la talla es fa principalment sobre quars d'origen local. Tipològicament, el nombre d'efectius és molt reduït, però constitueix l'únic criteri que podem utilitzar per a la seva comparació, si bé no s'adiu amb unes primeres apreciacions que es podrien fer a partir de les característiques de les matèries primeres tallades.

Entre els productes de talla retocats hi ha una presència relativament important de burins. Segons els treballs de Narcís Soler, que ha estudiat nombrosos jaciments del paleolític superior del NE de Catalunya, aquestes peces podrien relacionar-se tipològicament amb els materials de Bruguera o Cal Coix que Soler situa cronològicament a l'aurinyacià (Soler, 1983 i 1991). El tipus de nuclis i la composició de les classes tipològiques, com també les característiques de l'emplaçament de l'assentament, podrien no desdir d'aquesta atribució cronocultural.

La Rodona devia ser un assentament situat en un punt sense una especial visibilitat, amb un camp de visió respecte a l'entorn circumdant limitat pel fet que es trobava al fons d'una vall, però que es beneficiava d'una àmplia insolació, de la seva situació al costat d'un curs d'aigua i de la proximitat als estanys i els aiguamolls que existien en aquells moments a la regió, factors que devien propiciar l'elecció d'aquesta zona per a l'assentament. Cronoculturalment, a partir de les dades que tenim en aquests moments, l'ocupació de la Rodona es podria situar en el paleolític superior antic.

BIBLIOGRAFIA

- CARBONELL, E. [et al.] *Sota Palou. Un centre d'intervenció prehistòrica post-glaciar a l'aire lliure*. Girona: Centre d'Investigacions Arqueològiques, 1985. (Sèrie Monogràfica; 5)
- PAZ, M.A.; VILA, A. «El Roc del Migdia (Vilanova de Sau, Osona): un jaciment mesolític atípic?». *Tribuna d'Arqueologia 1987-1988*. Barcelona: Departament de Cultura. 1988. p. 133-143.
- SOLER, N.; TERRADAS, X.; MAROTO, J. I PLANA, C. «Le silex et les autres matières premières au Paleolithique moyen et supérieur au Nord-Est de la Catalogne». *Le silex, de sa genèse à l'outil*. 1990. p. 453-460. (Cahiers du Quaternaire; 17)
- SOLER, N. «El jaciment paleolític de cal Coix (Maçanet de la Selva)». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. [Girona] (1983). XXVI, p. 23-44.
- SOLER, N. «El jaciment del Paleolític superior de Bruguera (Llagostera, el Gironès)». *Cypsela* (1991), núm. 9, p. 23-44.
- TERRADAS, X.; MORA, R.; PLANA, C.; PARPAL, A. I MARTÍNEZ, J. «Estudio preliminar de las ocupaciones del yacimiento al aire libre de la Font del Ros (Berga, Barcelona)». *Aragón / Litoral mediterráneo. Intercambios culturales durante la prehistoria*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1992. p. 285-296.